

KINNITATUD
terviseministri 30.08.2023
käskkirjaga nr 126
MUUDETUD
terviseministri04.2024
käskkirjaga nr

Põlevkivi kaevandamise ja töötlemisega seotud keskkonnaprobleemide lahendamine ja tervisekahjude vähendamine

Abikõlblikkuse periood

01.01.2023–31.12.2029

Elluviija

Sotsiaalministeerium (rahvatervise osakond)

Partner

Terviseamet (TA)

Rakendusasutus (RA)

Sotsiaalministeerium (välisvahendite osakond)

Rakendusüksus (RÜ)

Keskkonnainvesteeringute Keskus SA



Kaasrahastanud
Euroopa Liit



Eesti
tuleviku heaks

SISUKORD

1. REGULEERIMISALA NING SEOSD EESTI PIKAAJALISE ARENGUSTRATEEGIAGA „EESTI 2035“ JA VALDKONDLIKE ARENGUKAVADEGA	3
2. TOETATAVAD TEGEVUSED	4
2.1. KEMIKAALIDE RISKIDE HINDAMINE	5
2.2. BIOMONITOOINGU KORRALDAMINE PÕLEVKIVISEKTORIGA KOKKUPUUTUVA ELANIKKONNA SEAS	6
2.3. RIIGIABI	7
3. NÄITAJAD	7
4. TEGEVUSTE EELARVE	8
5. KULUDE ABIKÕBLIKKUS	8
6. TOETUSE MAKSMISE TINGIMUSED JA KORD	9
7. ELLUVIIJAJA PARTNERI KOHUSTUSED	9
8. ARUANDLUS	10
9. TAT MUUTMINE	10
10. FINANTSKORREKTSIOONI TEGEMISE ALUSED JA KORD.....	11
11. VAIETE LAHENDAMINE	11

1. Reguleerimisala ning seosed Eesti pikaajalise arengustrateegiaga „Eesti 2035“ ja valdkondlike arengukavadega

1.1. Reguleerimisala

Käskkirjaga reguleeritakse perioodi 2021–2027 ühtekuuluvuspoliitika fondide meetmete nimekirja meetme 21.6.1.9 „Põlevkivi kaevandamise ja töötlemisega seotud keskkonnaprobleemide lahendamine ja tervisekahjude vähendamine“ toetuse andmise ja kasutamise tingimusi ja korda. Kuna põlevkivitööstus asub Ida-Virumaal, on meetme sihtpiirkond Ida-Virumaa (edaspidi *maakond*).

1.2. Seosed ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskavaga, valdkondlike arengukavadega ja Eesti pikaajalise arengustrateegiaga „Eesti 2035“ eesmärkidega

1.2.1. Toetuse andmise tingimused (edaspidi TAT) on seotud perioodi 2021–2027 ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava (edaspidi *rakenduskava*) poliitikaeesmärgiga nr 6 „Õiglane üleminek“ ja prioriteediga 10 ning ELi erieesmärgiga „Õiglane üleminek“, millega nähakse ette sihtotstarbeline rahastamine õiglase ülemineku mehhanismi alusel ühtekuuluvuspoliitika raames, et tegeleda majanduslike ja sotsiaalsete kuludega, mis tulenevad üleminekust kliimaneutraalsele ringmajandusele.

TAT-ga on hõlmatud meetmete nimekirja meetme 21.6.1.9 „Põlevkivi kaevandamise ja töötlemisega seotud keskkonnaprobleemide lahendamine ja tervisekahjude vähendamine“ rakenduskavaga kooskõlas olev sekkumine „Kemikaalide riskide hindamise partnerluse (PARC)¹ tegevused ja „Biomonitoringu läbiviimine põlevkivi sektoriga kokku puutuva elanikkonna seas (PARC partnerlusega seotud projekt)“⁴. Seega hõlmab TAT ühelt poolt biomonitoringut, mille eesmärk on välja selgitada maakonna elanike kokkupuude põlevkivisektorist tulenevate kemikaalidega ning hinnata nende mõju inimeste tervisele ja heaolule. Teiselt poolt on aga TAT raames nimetatud PARC partnerlusega seotud tegevusi. PARC partnerlus on suunatud kemikaalide riskide hindamisele ning uudsete meetodite ja platvormide väljatöötamisele kemikaalidega seotud riskide vähendamiseks. PARC partnerlusega seotud tegevuste all on mõeldud kemikaalide riskide hindamise uute teadmiste, platvormide ja tööriistade kättesaadavaks tegemist kemikaalide riskihindajatele. Sekkumine on seotud õiglase ülemineku tegevustega, kuna riskihindajate koolitamine uudsete meetoditega ning neile tööriistade ja platvormide kättesaadavaks tegemine annavad võimaluse neil ümber profileeruda põlevkivitööstusega seotud kemikaalide riskide hindamiselt ringmajandusel ja mittefossiilsetel kütustel põhineva keemiatööstuse kemikaalide riskide hindamisele. Uute tööstusharude toodanguga seotud kemikaalide riskide hindamine annab võimaluse tulevikus edendada maakonnas näiteks ringmajandust ja puidukeemiatööstust võimalikult keskkonnasäästlikul ja ohutul viisil. Käesoleva TAT raames mõistetaksegi keemiatööstuse all mittefossiilsetel kütustel põhinevat keemiatööstust ja ringmajandusel põhinevat keemiatööstust.

1.2.2. TAT-ga rakendatakse Eesti riigi 2023.–2026. aasta eelarvestrateegia tervist toetava keskkonna programmi meetet 1.1 „Tervist toetava keskkonna arendamine ja elukeskkonnast tulenevate terviseriskide hindamine ja vähendamine“. TAT tegevus „Kemikaalide riskide hindamine“ panustab programmi meetme 1.1 tegevusse 1.1.1 ja aitab töötajate ja riskihindajate kvalifikatsioonitaseme tõstmise kaudu kaasa tervist toetava ja parendava keskkonna kujundamisele. TAT tegevus „Biomonitoringu korraldamine põlevkivisektoriga kokkupuutuva elanikkonna seas“ panustab programmi meetme 1.1 tegevusse 1.1.2 ja aitab

¹ PARC ehk Partnership for the Assessment of Risks from Chemicals. Tegemist on kogu ELi hõlmava teadusuuringute ja innovatsiooni partnerlusprogrammiga, mille eesmärk on toetada ELi ja riiklike kemikaaliriskide hindamise ja riskijuhtimise asutusi uute andmete, teadmiste, meetodite, võrgustike ja oskustega, et lahendada praegusi, esilekerkivaid ja uudeid kemikaaliohutusega seotud probleeme.
<https://cordis.europa.eu/project/id/101057014>.

paremini hinnata maakonnas terviseriske, mis on seotud põlevkivitööstusega ning selle tekitatud õhu- ja veesaastega.

1.2.3. TAT tegevustega panustatakse Eesti pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ sihi „Elukeskkond“ alasihi „Elukeskkond on kvaliteetne“ regionaalarengu näitajasse „Elukeskkonnaga rahul või pigem rahul olevate elanike osatähtsus“. TAT tegevuste elluviimisega on võimalik ennetada kemikaalide ohtlikku mõju keskkonnale ja inimeste tervisele, mis tagab rahuolu keskkonnaga. TAT panustab ka „Eesti 2035“ mõõdikutesse „Soolise võrdõiguslikkuse indeks“ ja „Hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik“.

1.2.4. Biomonitoring on seotud Õiglase Ülemineku Fondi (ÕÜF) õiglase ülemineku territoriaalses kavas kirjeldatud meetmega, mille eesmärk on arendada välja maakonna elanike vajadustele vastavad sotsiaal- ja tervishoiuteenused ning toetada nende pakkumist. Põlevkivi kaevandamisel ja õiglasel üleminekul² on ulatuslik mõju maakonna vajadustele sotsiaal- ja tervishoiuteenuste vaatest, mistõttu on vajalik, et neid arendataks just sealset konteksti arvesse võttes. Nimelt puutuvad paljud põlevkivisektoris töötavad inimesed kokku ohtlike kemikaalidega, mille suurem kogus organismis võib põhjustada olulisi terviseprobleeme ja tekitada ka osalist või täielikku töövõimetust. Seetõttu on vaja teha kindlaks, kui suur on probleem, kui palju on inimeste organismi sattunud võimalikku tervisekahju tekitavaid kemikaale ning kuidas saaks ennetada ebasoovitavate tervisemõjude tekkimist ning lahendada juba tekkinud probleeme. Biomonitoring aitab sellele oluliselt kaasa.

Samuti on biomonitoring seotud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi koostatud „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“ alaeesmärgiga 1 „Tark ja kestlik põllumajandus, toidutootmine ja maaelu ning ohutu toit ja hoitud keskkond“.

Ida-Viru maakonna arengustrateegia 2019–2030 sotsiaalvaldkonna eesmärk on jõuda selleni, et aastaks 2030 toimiks maakonnas kvaliteetne, mitmekesine ja vajadustele vastav sotsiaal- ja tervishoiuteenuste võrgustik, mis tagab head rahvastiku tervise näitajad, elanikele väärrika elukvaliteedi igal eluetapil ja maksimaalse võimekuse iseseisvaks toimetulemiseks. Arengustrateegia tegevuskava (2019–2030) tegevussuunaks on ühiste rahvastiku tervist ja turvalisust edendavate tegevuste rakendamine, mille üheks osaks on ka kavandatav biomonitoring.

1.2.5. TAT on kujundatud vastavalt rahvastiku tervise arengukavale 2020–2030.

2. Toetatavad tegevused

TAT üldine eesmärk on **lahkuda põlevkivisektorist ning koolitada maakonna keemiatööstuse riskihindajaid eesmärgiga aidata neil ümber profileeruda põlevkivitööstusega seotud riskide hindamiselt ringmajandusel ja mittefossiilsetel kütustel põhineva keemiatööstuse kemikaalide hindamisele**. Lisaks on oluline kaasajastada ka kemikaalide mõju hindamise analüüsimiseks vajalikud platvormid ja tuvastada uuringutega elanike võimalikud tervisrikked, et rakendada vajalikke tervisekaitsemeetmeid.

Toetatavate tegevuste valikul lähtuti vastavalt Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ (edaspidi *ühendmäärus*) §-le 7 rakenduskava tegevuste üldistest valikukriteeriumidest ja -metoodikast.

Toetatavad tegevused on kooskõlas „ei kahjusta oluliselt“ põhimõttega Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike investeeringute hõlbustamise

² Õiglase ülemineku on üks kuuest Euroopa Liidu eelarveperioodi 2021–2027 toetuse kasutamise eesmärgist.
<https://www.fin.ec/ida-virumaa>

raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (ELT L 198, 22.06.2020, lk 13–43), artikli 17 tähenduses.

Tegevuste abikõlblikkuse periood on 01.01.2023–31.12.2029.

2.1. Kemikaalide riskide hindamine

2.1.1. Tegevuse eesmärk

Tegevuse eesmärk on saada teadmisi, tööriistu ja koostöövõimalusi, et ehitada tulevikuks teadmiste baas, mis võimaldab hinnata maakonna keemiatööstuse ja eelkõige põlevkivisektori tõttu tekkinud riske elanikele ja elukeskkonnale ning seeläbi leevendada juba tekkinud keskkonna- ja terviseohtusid, sealhulgas tuleb arvestada, et mõju eri vanuses ja eri soost inimeste tervisele võib olla erinev. Kuna vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1056, millega luuakse Öiglase Ülemineku Fond (ELT L 231, 30.06.2021, lk 1–20), artikli 9 punktile d ei toetata Öiglase Ülemineku Fondist investeringuid, mis on seotud fossiilkütuste tootmise, töötlemise, transpordi, jaotuse, ladustamise või põletamisega, **on koolitus ja tööriistade kättesaadavaks tegemine mõeldud eelkõige maakonnas tegutsevatele või tegevust plaanivatele kemikaalide riskihindajatele, et aidata kaasa pädevate spetsialistide väljaõpetamisele eesmärgiga toetada uusi tegevusharusid: mittefossiilsetel kütustel põhinevat tööstust ja ringmajanduse teel kasutusse tulevate kemikaalide tööstust.** Samuti võimaldab see suurendada kemikaalide riskide hindamisega tegelevate spetsialistide arvu ja teadmisi eesmärgiga pakkuda kvaliteetsemat ja laiahaardelisemat kemikaalide riskide hindamist. Ühtlasi aitaks see luua tulevikutööstustes ka tervislikumat ja turvalisemat töökeskkonda. Samuti on tegevuse eesmärk parandada kemikaalide riskide hindamiseks vajalike tööriistade ja platvormide kättesaadavust. Lühidalt kokkuvõttes on tegevuse eesmärgiks toetada kohapeal tegutsevate ja tegevust plaanivate riskihindajate ümberõpet mittefossiilsetel kütustel põhineva keemiatööstuse ja kemikaalide ringmajanduse tulemina toodetavate kemikaalide riskihindamisele ning seejuures täiendada nende teadmisi kaasaegsete riskihindamise meetodite osas, kus kasutatakse rohkem arvutuslikke meetodeid ning püütakse viia loomkatsetel põhinevate meetodite kasutamine miinimumini.

2.1.2. Tegevuse sisu

Tegevuse raames:

- 1) täiendkoolitatakse kemikaalide riskide hindamisega tegelevaid spetsialiste, kes on riskihindamise põhialused juba omandanud. Koolitus korraldatakse sisseostetava kursuse või külalislektorite abil, kuna Eestis praegu vastav pädevus puudub;
- 2) kohandatakse kemikaalide mõjude hindamise analüüsimiseks vajalikud PARC partnerlusest tulenevad platvormid ja tööriistad Eesti oludele sobivaks, et neid saaks siinses keskkonnas rakendada. See hõlmab näiteks vajalike juhendite tõlkimist, platvormidele ligipääsude saamist jms.

2.1.3. Tegevuse tulemus

Kemikaalide riskide hindamise tulemusel suureneb keemiasektori võimekus käsitleda ohtlikke kemikaale ning ennetada ohte tervisele ja keskkonnale, mis omakorda vähendab kemikaalidest tulenevaid tervisekahjusid. Lisaks on loodetavaks tulemuseks kemikaalide riskide hindamise tegevuste raames töötajate kvalifikatsioonitaseme tõstmine, neile vajalike materjalide ja tööriistade kättesaadavaks tegemine ning seeläbi turvalisema töökeskkonna loomine. Tegevused aitavad põlevkivisektoris tegutsevatel riskihindajatel kergemini ümber profileeruda muu kemikaalivaldkonna (mittefossiilkütustel põhineva keemiatööstuse ja ringmajanduse) riskihindajateks.

2.1.4. Tegevuse elluviija

Tegevuse elluviija on Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakond.

2.1.5. Tegevuse sihtrühm

Maakonna fossiilsetel kütustel põhineva keemiatööstuse ning ülikoolide ja riigisektori kemikaalide riskihindajad.

2.2. Biomonitoringu korraldamine põlevkivisektoriga kokkupuutuva elanikkonna seas

2.2.1. Tegevuse eesmärk

Tegevuse eesmärk on võrreldes Terviseameti 2020. aastal korraldatud ja Tartu Ülikooli läbiviidud katseuringuga „Biomonitoringu läbiviimine põlevkivi sektoriga kokku puutuva elanikkonna seas (töötajad ja elanikud), eeluuring – biomarkerite väljaselgitamine“³ korraldada põhjalikum biomonitoring, kus seiratakse varasemas uuringus tuvastatud biomarkereid põlevkivisektoriga kokkupuutuvalt elanikkonnalt võetud proovides, et hinnata põlevkivisektori kui ühe enam saastava tootmisvaldkonna mõju tervisele. Biomonitoringu laiem eesmärk on tuvastada, kui palju on põlevkivisektoriga kokkupuutuval elanikkonnal (kuhu kuuluvad nii põlevkivisektori töötajad kui ka maakonna elanikud) organismis elu- ja töökeskkonnast sinna sattunud kemikaale ning hinnata terviseprobleemide tekkimise riske. Nende andmete saamisel informeeritakse otsustajaid, ettevõtteid ja üksikisikuid kemikaalide, saasteainete jt keemiliste ohuteguritega kokkupuutel tekkivatest tervisemõjudest ning saadud teadmisi rakendatakse tervishoiuvaldkonnas, et kemikaalide tekitatud ebasoovitavaid terviseprobleeme ennetada või lahendada.

2.2.2. Tegevuse sisu

Tegevus hõlmab katseprojektil „Biomonitoringu läbiviimine põlevkivi sektoriga kokku puutuva elanikkonna seas (töötajad ja elanikud), eeluuring – biomarkerite väljaselgitamine“ (2020) (edaspidi *katseprojekt*) põhinevat uuringut, mille käigus rakendatakse katseprojekti välja töötatud või samaväärset meetodikat. Biomonitoringu korraldamisel võetakse võrdlusrühmade uurimisel arvesse ka projekti „Pestitsiidide jääkide biomonitoringu uuringu eeluuring“ tulemusi. Pestitsiidide uuring on ühelt poolt oluline, et näha, kas pestitsiididel on organismis muude uuritavate kemikaalidega võrreldes mingeid koosmõjusid, mis võiksid väljenduda ootamatute terviseprobleemidena, mida ilma pestitsiidide juuresolekuta ei ilmne või mis ilma pestitsiidide juuresolekuta ilmnevad vähemal määral. Selle uurimiseks tuleb teha pestitsiidide uuring kontrollrühmas, et oleks võimalik tulemuste võrdlemisel võimalikku koosmõju hinnata.

TAT raames tehtava biomonitoringu läbiviimiseks võimalikud maatriksid on vere-, uriini- ja juukseproovid. Biomonitoring korraldatakse 1000 inimese hulgas, neist 500 inimest on põlevkivipiirkonnast (maakonnas elavad inimesed, põlevkivisektori töötajad) ja ülejäänud 500 inimest on kontrollrühm, kuhu kuuluvad Tallinna, Tartu, Lõuna-Eesti, Lääne-Eesti ja Kesk-Eesti elanikud. **Tegevuse raames uuritakse raskmetalle, pestitsiidide jääke, PAH-i metaboliite ja BTEX-i nii põlevkivisektoriga kokkupuutuvas rühmas kui võrdlusrühmades.** Uuringu valim on Tartu Ülikooli poolt eelnimetatud katseprojekti „saadud tulemuste analüüsimisel loetud piisavaks biomonitoringu tulemuste hindamiseks ja elanikkonnale ekstrapoleerimiseks.

Töö esimeses etapis leitakse biomonitoringu läbiviija või -viijad arvestades riigihangete seaduse tingimusi, kes organiseerib proovivõtte, proovide transporti ja analüüsi ning tulemuste sisestamist ning teeb statistilise analüüsi ja koostab lõppraporti. Samuti loob leitud pakkuja

3

https://www.terviseamet.ee/sites/default/files/Keskkonnatervis/Biomonitoringu_l%C3%A4biviimine_p%C3%B5levkivi_sektoriga_kokku_puutuva_elanikkonna_seas.pdf

bioproovide säilitamiseks nõuetekohase biopanga, mis pärast tellitud töö tegemist antakse üle biopanga säilitajale.

Töö teises etapis tõlgitakse eeluuringus välja pakutud ja PARC projekti raames läbiviidud biomonitoringu küsimustiku abil täiendatud küsimustik eesti ja vene keelde ning vajaduse korral täiendatakse seda enne kasutusele võtmist. Uuringute tegemiseks esitatakse taotlus Tartu Ülikooli inimuuringute eetikakomiteele või Tallinna meditsiiniuuringute eetikakomiteele. Uuringuteks loa saamine on biomonitoringu tegevuste eelduseks.

Kolmandas etapis koostatakse uuendatud valim 1000 uuritava ja tehakse proovivõtt ja analüüs laboris vastavalt meetodikas ette nähtud või võrdväärtsetele meetoditele. Proovide säilitamiseks luuakse biomonitoringu läbiviijate poolt nõuetele vastav biopank, mis antakse uuringu lõppemisel üle biopanga säilitajale.

Biomonitoringu neljandas etapis valmib analüüsitulemuste põhjal lõppraport, mis hindab analüüside ja küsimustike põhjal inimeste kokkupuudet põlevkivisektoriga seostatavate kemikaalidega ja leidude potentsiaalset tervisemõju, võrdleb uute analüüside tulemusi varasemate olemasolevate andmetega ning annab soovitusi tervisemõjude ennetamiseks ja leevendamiseks. Uuringute jätkamine annab olulist võrdlusmaterjali toksilise saastega kokkupuute muutusest.

Biomonitoringu viiendas etapis antakse uuringu tulemustest teada tervishoiusektorile läbi teabepäevade ning tulemustega arvestatakse tervisepoliitika kujundamisel ning sekkumismeetmete väljatöötamisel.

2.2.3. Tegevuse tulemus

Biomonitoringu tulemustele tuginedes saadakse teavet põlevkivitööstuse potentsiaalsest mõjust tervisele ning selle alusel on võimalik leida vahendid võimalike tervisemõjude leevendamiseks, samuti on võimalik planeerida juba konkreetseid ennetus- ja sekkumismeetmeid võimalike tervisekahjude vähendamiseks (sh teistes valdkondades, nt toiduohutuse valdkonnas). Põlevkivitööstuse piirkonna elanike tervis ja heaolu paraneb.

2.2.4. Tegevuse elluviija

Tegevuse elluviija on Sotsiaalministeerium (rahvatervise osakond), partner on Terviseamet.

2.2.5. Tegevuse sihtrühm

Põlevkivitööstuse töötajad, maakonna elanikud ja maakonnavälisesse kontrollrühma kuuluvad elanikud.

2.3. Riigiabi

TAT raames antav toetus ei ole riigiabi.

3. Näitajad

	Näitaja nimetus ja mõõtühik	Algtase	Vahe-sihttase (2024)	Vahe-sihttase (2027)	Siht-tase (2029)	Selgitav teave
Meetmete nimekirja väljund-näitaja	Biomonitoringu osalenud inimeste arv, mõõtühik on osalejate arv	0	250	1000	1000	Kemikaalide riskide hindamise ja biomonitoringu tulemuste

						alusel saab võtta kasutusele meetmed tervisemõjude leevendamiseks. Väljundnäitaja sihttaseme saavutamisse panustab TAT tegevus 2.2. Sihttaseme saavutamist raporteerib vahe- ja lõpparuandes elluvijja bio-monitoringu läbivijja(te) andmete alusel.
TAT-spetsiifilise näitaja	Koolituse läbinud spetsialistide arv (möötühikuks on arv)	0	0	0	20	Näitajasse panustab tegevus 2.1 „Kemikaalide riskide hindamine“. Sihttaseme saavutamist raporteerib elluvijja koolitaja andmete alusel.

4. Tegevuste eelarve

		Summa	Osakaal
1	ÕÜFi toetus	840 000	70%
2	Riiklik kaasfinantseering	360 000	30%
3	TAT eelarve kokku	1 200 000	100%

5. Kulude abikõlblikkus

5.1. Abikõlblike kulude kindlaks määramisel lähtutakse ühendmääruse §-dest 15–17.

5.2. Abikõlblikud otsesed kulud on tegevuste elluviimiseks vajalikud kulud, muu hulgas:

5.2.1 tegevuste elluviimiseks sihtrühmale vajalikud koolitused tegevusvaldkondlike teadmiste täiendamiseks, sealhulgas ka koolitusmaterjalide koostamine ja tõlkimine ning koolituseks vajalikele andmeplatvormidele ligipääsude hankimine;

5.2.2 tegevuste elluviimisega kaasnevad uurimistööd, sealhulgas statistika, analüüs ja raportite koostamine;

5.2.3 tegevuste elluviimiseks vajalikud laboritarvikud, reagensid, kemikaalid ja proovivõtt, proovide säilitamiseks vajalikud krüoviaalid ning muu vajalik kulu analüüside teostamiseks ja proovide säilitamiseks.

6. Toetuse maksmise tingimused ja kord

6.1. Toetuse väljamaksete tegemisel lähtutakse ühendmääruse § 27 lõike 1 punkti 1 kohaselt tegelikest kuludest, kui abikõlblik kulu on tekkinud ja see on tasutud.

6.2. Enne esimese makse saamist peab elluviija esitama RÜ-le:

6.2.1 väljavõtte oma raamatupidamise sise-eeskirjast, milles on kirjeldatud, kuidas TAT kulusid ja tasumist eristatakse raamatupidamises muudest kuludest;

6.2.2 viite riigihangete tegemise korrale asutuses;

6.2.3 edasivolitatud õiguste korral esindusõigusliku isiku antud volituse koopia.

6.3. Punktis 6.2 nimetatud dokumente ei pea esitama, kui elluviija on varasema TAT rakendamisel nimetatud dokumendid esitanud ja neid ei ole enne uue TAT rakendamist muudetud. Elluviija esitab RÜ-le sellekohase kirjaliku kinnituse.

6.4. Makse saamise aluseks olevaid dokumente ja tõendeid võib esitada kõige harvem üks kord kvartalis ja kõige sagedamini üks kord kuus.

6.5. Toetus makstakse elluviijale välja RÜ-le e-toetuse keskkonna kaudu makse aluseks esitatud dokumentide alusel. Makse aluseks olevate dokumentide menetlusaeg on kuni 80 kalendripäeva dokumentide saamisest arvates.

6.6. RÜ ja korraldusasutuse õigused ja kohustused makse menetlemise peatamisel ja maksest keeldumisel on sätestatud ühendmääruse §-s 33.

6.7. Lõppmakse saamiseks esitatavad dokumendid esitatakse koos lõpparuandega. Lõppmakse tehakse pärast tingimuste ja kohustuste täitmist ning RÜ kontrollitud lõpparuande kinnitamist.

6.8. Põhjendatud juhul võib teha elluviijale ettemakseid vastavalt ühendmääruse § 30 lõike 1 punktis 1 ja lõikes 2 sätestatud korrale. Ettemakse kasutamise periood on mitte rohkem kui 90 kalendripäeva ettemakse laekumisest. Elluviija tõendab vastavalt perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse § 14 lõikele 3 ettemaksena saadud toetuse kasutamist abikõlblike kulude tasumiseks, juhindudes ühendmääruse § 30 lõigetest 3 ja 5.

7. Elluviija ja partneri kohustused

7.1. Elluviija ja partner peavad täitma lisaks TAT-s sätestatud kohustustele ühendmääruse §-des 10 ja 11 toetuse saajale kehtestatud kohustusi.

7.2. Elluviija on kohustatud:

7.2.1 esitama RA-le TAT järgmis(t)e eelarveaasta(te) tegevuste kirjelduse (lisa 1) ja eelarve kulukohtade kaupa (lisa 2) kinnitamiseks jooksva aasta 1. novembriks;

7.2.2 esitama punktis 7.2.1 nimetatud dokumendid peale nende kinnitamist viie tööpäeva jooksul RÜ-le;

7.2.3 esitama RA nõudmisel TAT eelarve jagunemise aastate ja eelarveartiklite kaupa;

7.2.4 rakendama TAT-d vastavalt kinnitatud tegevuste kirjeldusele ja eelarvele;

7.2.5 esitama RA-le TAT eelarve täitmise aruande iga kuu 10. kuupäevaks eelmise kuu kohta;

7.2.6 esitama RÜ-le järgneva eelarveaasta väljamaksete prognoosi 10. detsembriks või kümne tööpäeva jooksul peale lisa 2 kinnitamist. Esimese eelarveaasta väljamaksete prognoos tuleb esitada 15 tööpäeva jooksul TAT kinnitamist;

7.2.7 esitama korrigeeritud prognoosi järelejäänud eelarveaasta kohta, kui punktis 6 nimetatud maksetaotlus erineb rohkem kui ¼ võrra punktis 7.2.6 nimetatud prognoosist.

7.3. Partner on kohustatud:

7.3.1 esitama elluvijja nõudmisel punktis 6.2 nimetatud partneri organisatsiooni dokumendid;
7.3.2 esitama elluvijja nõudmisel partneri järgmis(t)e eelarveaasta(te) tegevuste detailse kirjelduse ja sellele vastava eelarve kulukohtade kaupa jooksva aasta 1. oktoobriks;
7.3.3 esitama elluvijja poolt antud tähtajaks järgneva eelarveaasta TAT kulude planeerimiseks prognoosi ja jooksva eelarveaasta prognoosi parandused ja/või muudatusettepanekud lähtuvalt elluvijja ja/või partneri vajadusest;
7.3.4 esitama elluvijale maksetaotluse tasutud kuludokumentide alusel hiljemalt iga kuu 10. kuupäevaks või vastavalt elluvijja nõudele viis tööpäeva enne TAT prognoosis märgitud elluvijja maksetaotluse esitamise tähtaega RÜ-le;
7.3.5 esitama elluvijale esimeses maksetaotluses esitatud kuludega ning edaspidi RÜ poolt saadetud valimiridade põhjal kaasnevad lisadokumendid (sh hankedokumendid, memod, osalejate nimekirjad, päevakavad) ja andma vajaduse korral täiendavaid selgitusi;
7.3.6 kooskõlastama elluvijaga TAT eelarvest rahastatavate riigihangete sisuliste tegevuste vastavuse TAT ja keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumitele enne riigihanke tegemist;
7.3.7 esitama elluvijale TAT tegevuste, osalejate andmete, tulemuste ja näitajate saavutamise edenemise vahearuaande koos lisadega üldjuhul iga aasta 10. jaanuariks ja 10. juuliks vastavalt 31. detsembri ja 30. juuni seisuga.
7.3.8 maksta elluvijale tagasi toetuse summas, mis on märgitud RÜ tehtud finantskorrektsiooni otsuses partneri kulude kohta.

8. Aruandlus

8.1. Elluvijja esitab RÜ-le e-toetuse keskkonna kaudu, lähtudes selles etteantud andmeväljadest, tegevuste, tulemuste ja näitajate saavutamise edenemise vahearuaande, üldjuhul iga aasta 20. jaanuariks ja 20. juuliks vastavalt 31. detsembri ja 30. juuni seisuga, vajaduse korral RÜ nõudmisel tihedamini.

8.2. Elluvijja esitab RÜ-le e-toetuse keskkonna kaudu, lähtudes selles etteantud andmeväljadest, tegevuste, tulemuste ja näitajate saavutamise edenemise lõpparuande 45 päeva jooksul abikõlblikkuse perioodi lõppkuupäevast, kuid mitte hiljem kui 17. jaanuariks 2030.

8.3. Kui e-toetuse keskkonna töös esineb tehniline viga, mis takistab aruande tähtaegset esitamist, loetakse aruande esitamise tähtajaks järgmine tööpäev peale vea kõrvaldamist.

8.4. Kui vahearuaande ja lõpparuande esitamise vahe on vähem kui kuus kuud, esitatakse vaid lõpparuanne.

8.5. RÜ kontrollib kümne tööpäeva jooksul vahe- või lõpparuande laekumisest, kas aruanne on nõuetekohaselt täidetud.

8.6. Kui vahearuaandes puudusi ei esine, kinnitab RÜ vahearuaande.

8.7. Vahearuaandes puuduste esinemise korral annab RÜ elluvijale vähemalt kümme tööpäeva puuduste kõrvaldamiseks ning RÜ kinnitab TAT vahearuaande viie tööpäeva jooksul peale puuduste kõrvaldamist.

8.8. Lõpparuandes puuduste esinemise korral annab RÜ elluvijale vähemalt kümme tööpäeva puuduste kõrvaldamiseks. Kui lõpparuandes puudusi ei esine, kinnitab RÜ lõpparuande.

8.9. Lõpparuandes tuleb lisaks vahearuaandes nõutavale infole esitada teave tegevuste panusest punktis 1.2.3 välja toodud „Eesti 2035“ näitajatesse, millega mõõdetakse horisontaalsete põhimõtete edenemist.

9. TAT muutmine

9.1. Kui ilmneb vajadus tegevusi, tulemusi, eelarvet, näitajaid või abikõlblikkuse perioodi muuta, esitab elluvijja RA-le põhjendatud taotluse (edaspidi *TAT muutmise taotlus*).

9.2. RA vaatab TAT muutmise taotluse läbi 25 tööpäeva jooksul alates selle kättesaamisest ja annab hinnangu TAT muutmise taotluse kohta peale punktis 9.4 nimetatud RÜ poolt edastatud ettepanekut ja punktis 9.8 nimetatud kooskõlastamist.

9.3. Puuduste esinemise korral annab RA elluvijjale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. TAT muutmise taotluse menetlemise tähtaega võib pikendada puuduste kõrvaldamiseks ettenähtud tähtaja võrra.

9.4. RA edastab TAT muutmise taotluse peale läbivaatamist arvamuse avaldamiseks RÜ-le. RÜ-l on õigus teha muudatuste kohta ettepanekuid. RÜ esitatavate ettepanekute tähtaeg kooskõlastatakse RA-ga muudatuste sisust ja ulatusest lähtuvalt.

9.5. RÜ võib elluvijjale või RA-le teha ettepanekuid eelarve muutmiseks, kui aruandes esitatud andmetest või muudest asjaoludest selgub, et muudatuste tegemine on vajalik TAT eduka elluviimise tagamiseks.

9.6. TAT muutmist ei saa taotleda sagedamini kui üks kord kuue kuu jooksul, välja arvatud juhul, kui on olemas RÜ nõusolek.

9.7. RA võib TAT-d muuta, kui selgub, et muudatuste tegemine on vajalik TAT edukaks elluviimiseks või elluvijjal ei ole toetuse kasutamist ettenähtud tingimustel võimalik jätkata. Kui TAT rakendamisel on kalendriaasta lõpu seisuga tekkinud eelarveliste vahendite jääk, on RA-l õigus vähendada kogueelarvet kalendriaasta kasutamata jäänud eelarve summa ulatuses.

9.8. TAT muutmise eelnõu kooskõlastatakse vastavalt ühendmääruse §-le 48.

9.9. TAT muutmiseks punkti 9.1 tähenduses ei loeta:

9.9.1 punktis 7.2.1 nimetatud järgmis(t)e eelarveaasta(te) tegevuste kirjelduse ja eelarve kulukohtade kaupa (edaspidi *tegevuste kirjeldus ja eelarve*) esitamist ja muutmist;

9.9.2 lisas 2 näidatud toetuse muutumist aastati, tingimusel et TAT kogutoetuse summa ei muutu.

9.10. RA vaatab punkti 9.9 kohase muudatustaotluse läbi 20 tööpäeva jooksul ning puuduste mitteesinemise korral esitab muudetud dokumendid ministrile kinnitamiseks.

9.11. Punkti 9.9 kohases muudatustaotluses puuduste esinemise korral annab RA elluvijjale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Menetlemise tähtaega võib pikendada puuduste kõrvaldamiseks ettenähtud tähtaja võrra.

9.12. Eelnevalt RA-ga kirjalikult kooskõlastades ei eelda TAT muutmist konkreetse(te) aasta(te) eelarve muutmise tingimusel, et TAT kogutoetuse summa ei muutu, kui kinnitatud eelarve kuluridasid ei muudeta ühe kalendriaasta jooksul kumulatiivselt rohkem kui 15%.

9.13. Peale punktis 9.12 nimetatud muudatuste kooskõlastamist esitab elluvijja viie tööpäeva jooksul muudetud eelarve koos RA kooskõlastusega RÜ-le e-toetuse keskkonna kaudu.

10. Finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord

Finantskorrektsioone teeb RÜ vastavalt ühendmääruse §-des 34–37 sätestatule.

11. Vaiete lahendamine

RA otsuse või toiminguga vaide menetleja on RA. RÜ otsuse või toiminguga vaide menetleja on RÜ. Vaide esitamisele ja menetlemisele kohalduvad perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu

ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seadus §-des 31 ja 32 nimetatud erisused haldusmenetluse seaduses sätestatud vaide esitamise regulatsioonile. Vaidlused riigiasutuste, sealhulgas valitsusasutuste vahel lahendatakse Vabariigi Valitsuse seaduses sätestatud korras.

Lisad:

- 1) lisa 1 „TAT tegevuste kirjeldus“;
- 2) lisa 2 „TAT finantsplaan ja eelarve kulukohtade kaupa“.